

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ДОРОБОК РОМИ ФРАНКО: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У статті здійснено загальний огляд перекладів української літератури англійською мовою, виконаних сучасною канадською перекладачкою Ромою Франко. Запропоновано хронологічну періодизацію виданих перекладів, за якою виділено три основних періоди. Проаналізовано деякі відгуки читачів на видані книги.

Виділено основні закономірності в структурі укладання збірок, а також наведено перелік країн та регіонів, у яких відбувається поширення зазначених книг.

У ХХІ столітті зростає вага України на міжнародній арені. Після здобуття незалежності 1991 року наша держава, ще нещодавно асоційована в світі з Радянським Союзом / Росією, встановлює самостійні дипломатичні зв'язки, виступає як самостійний суб'єкт у численних міжнародних обмінах, зокрема й культурних. Водночас має місце велика кількість мовних контактів, серед яких значне місце посідають контакти між українською та англійською мовами. Історично склалося так, що їх інтенсивності сприяють всебічні зв'язки між Україною та Канадою, де мешкає численна українська діаспора і де здійснюється її політична, економічна, освітня, наукова, перекладацька та інші види діяльності.

Дослідження здобутків Роми Франко як перекладача та представника української діаспори у Канаді дозволяє, по-перше, доповнити корпус даних про сучасний стан українсько-англійського перекладу, по-друге, проаналізувати особливості перекладу української прози англійською мовою, по-третє, дізнатися більше про рецепцію української літератури в англійськомовному світі. Це актуалізує подальші системні розвідки, спрямовані на всебічне дослідження лінгвістики англійськомовного тексту, що у свою чергу може сприяти подальшому глибшому вивченню як германського мовознавства, так і перекладознавства.

До цього часу вже відомі наукові праці, присвячені як перекладам, так і діяльності української діаспори у різних країнах. Так, проблеми перекладознавства порушували Г. Агаян, А. Бірюков, О. Бурда-Лассен, В. Демецька, З. Зарубіна, Р. Зорівчак, Н. Кальниченко, В. Карабан, В. Кикоть, М. Кириллова, Е. Косенко, І. Корунець, М. Новикова, В. Приходько, В. Радчук, Е. Селіванова, М. Стріха, Ю. Чала, О. Чередниченко, А. Шелудько та інші. Зокрема особливостям перекладу з української мови на англійську приділили увагу Л. Вергун, Б. Колодій, К. Кузьміна, Р. Поворознюк, О. Сизова, М. Сливка та інші. Різні види діяльності української діаспори у Канаді розглядали Ю. Балицька, Н. Горбатюк, Н. Гриньох, В. Губарець, П. Гуцал, Л. Дибчук, О. Дзвінчук, Ю. Заячук, М. Чобанюк та інші.

При аналізі загального масиву перекладів української художньої літератури англійською мовою деяку інформацію про сучасні переклади можна отримати з журналу "Ukrainian Literature: A Journal of Translations", який видається науковим товариством імені Шевченка у Нью-Йорку (США). Зокрема видано два номери журналу (2004 та 2007 року), у змісті яких зазначені такі імена перекладачів, як Анатоль Біленко, Світлана Кобець, Патрік Корнесс, Майкл Найдан, Уляна Пасічник, Ольга Рудакевич, Іван Теплий, Ярина Якуб'як та інші [1: 4; 2: 4].

Утім, варто зазначити, що у перекладознавстві англо-українському напрямку перекладу досі традиційно приділено більше уваги, ніж українсько-англійському. Відчувається брак сучасних досліджень про перекладачів і переклади художньої літератури з української мови англійською. А тим часом саме такі дослідження надзвичайно важливі, оскільки образ української культури (й України загалом) у світі створюється значною мірою завдяки англійськомовним перекладам.

Відтак **метою цієї статті** є огляд перекладацького доробку Роми Франко у контексті її діяльності в українській діаспорі в Канаді, аналіз бібліографії її праць як перекладача, педагога та громадського діяча, короткий огляд критичної літератури та відгуків читачів на її праці.

Для повнішого уявлення про Рому Франко як персоналію вважаємо за необхідне навести про неї деякі біографічні дані. Оскільки тема ще не розроблена в Україні на достатньому рівні, звернемося до Інтернет-джерел. Наприклад, на сайті Конгресу Українців Канади (англ. – Ukrainian Canadian Congress) міститься коротка біографічна довідка. Згідно з нею Рома Франко (Стратичук) після здобуття середньої освіти у 1954 році навчалася у Саскачеванському університеті, де отримала диплом магістра славістичних студій. У 1990 році здобула ступінь доктора філософії в університеті міста Торонто. Протягом професійної діяльності викладала у вищій школі, очолювала програму обміну з університетом м. Чернівці у 1982-1986 роках, займалася громадською роботою, брала активну участь у роботі Української освітньої ради Канади (англ. – Ukrainian Educational Council of Canada). У 1998 році була пошанована державною нагородою. Переклади художньої літератури розпочала після завершення науково-педагогічної кар'єри у 1996 році [3].

Один із прес-релізів видавництва "Language Lanterns Publications", яке було засноване Ромою Франко та її сестрою Сонею Морріс (1933-2007), містить інформацію про те, що за свою перекладацьку діяльність Рома Франко була нагороджена Премією імені Дж. Луцкого за літературний переклад з

української мови (англ. – George S. N. Luckyj Ukrainian Literature Translation Prize), започаткованою Канадською Фундацією українських студій (англ. – Canadian Foundation for Ukrainian Studies) 3 червня 2009 року, на честь чого також на факультеті слов'янських мов та літератур Університету м. Торонто встановлено меморіальну дошку [4; 5; 9; 6: 9].

Протягом останніх років Рома Франко здійснює переклади української художньої літератури англійською мовою, які публікуються видавництвом "Language Lanterns Publications" у м. Торонто. Розглянемо перелік книг, виданих цим видавництвом. У одному з найновіших видань – третьому томі "Conflict and Chaos" серії "Desperate Times" наведено повний список публікацій видавництва, який складається з 20 назв, наведених у хронологічній послідовності відповідно до року видання. Так, з 1998 по 2000 роки було випущено першу серію "Women's Voices in Ukrainian Literature" з 6 томів по 480 сторінок кожен ("The Spirit of the Times", "In the Dark of the Night", "But...The Lord Is Silent", "From Heart to Heart", "Warm the Children, O Sun" та "For a Crust of Bread"). До серії увійшли переклади прозових творів О. Пчілки, Н. Кобринської, Дніпрові Чайки, Л. Яновської, О. Кобилянської, Є. Ярошинської, Г. Григоренка, Л. Українки та інших. У 2001 році було опубліковане так зване "фантастичне оповідання для дітей" Я. Стельмаха під назвою "Once in a Strange, Faraway Forest" (96 сторінок) та збірка малої прози А. Дімарова "Broken Wings" (7 оповідань, загальний обсяг – 320 сторінок). У 2002 році вийшла книга "A Hunger Most Cruel: The Human Face of the 1932-1933 Terror-Famine in Soviet Ukraine", присвячена Голодомору 1932-1933 років, з перекладами оповідань А. Дімарова, Є. Гуцала та О. Звичайної (288 сторінок). У 2004 році було видано 2 книги – "Passion's Bitter Cup" та "Riddles of the Heart" – по 352 сторінки у кожній, до яких увійшла проза М. Чернявського, І. Франка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, П. Мирного, В. Винниченка та інших. У 2006 році вийшла збірка "Behind Decorum's Veil" та серія "Turbulent Times" з трьох томів ("Winds of Change", "Beacons in the Darkness" та "Fateful Crossroads") – до цих видань увійшли переклади творів І. Франка (загальний обсяг книг – 1572 сторінки). У 2008 році було опубліковано 2 збірки перекладів малої прози "From Days Gone By" та "Down Country Lanes" (по 416 сторінок кожна) з творами Ю. Федьковича, І. Франка, Б. Грінченка, Г. Хоткевича, П. Куліша, П. Мирного, Б. Лепкого, В. Винниченка та інших. Список публікацій завершує серія "Desperate Times" з трьох томів ("Brother Against Brother", "Between the Trenches" та "Conflict and Chaos") по 416 сторінок з перекладами прози М. Чернявського, Б. Грінченка, Г. Хоткевича, Б. Лепкого, Д. Марковича, С. Васильченка, В. Винниченка та інших [6: 410].

З наведеного переліку видно, що видання перекладів української художньої літератури можна поділити на декілька періодів. Так, першим періодом умовно можна визначити 1998-2000 роки, коли були видані переклади так званої "жіночої прози". За словами самої Роми Франко, вона разом із сестрою припинила роботу над серією через те, що попит на переклади жіночої прози серед представників української діаспори виявився дещо меншим за очікуваний [7]. Другим періодом (2001-2002 роки) можна умовно назвати переклади української прози радянської доби, до якого також увійшли переклади оповідань про Голодомор 1932-1933 років. Третій період (з 2004 року до наших днів, найдовший) включає так звану "чоловічу прозу" другої половини XIX – першої половини XX століття. У ньому можна окремо виділити підперіод (2006 рік), коли було видано 4 книги з перекладами творів І. Франка до 150-ї річниці з дня народження письменника. До речі, у інтерв'ю газеті "Наша дорога", розповідаючи про переклади творчості письменника, Рома Франко зазначила, що І. Франко – її улюблений український письменник, який творив у дуже багатьох жанрах і також був перекладачем художньої літератури. Список перекладених Ромою Франко творів І. Франка не обмежується цими чотирма виданнями. До інших книг видавництва увійшло ще 7 прозових творів письменника. При цьому перекладачка намагалася обирати саме такі твори, які раніше не були перекладені англійською, мотивуючи це тим, що українська література дуже багата і різноманітна, і тому перекладати щось уже раніше перекладене є гаянням часу [7].

Але книги, описувані нами у цій статті, не є просто книгами, в яких подано тексти перекладів української літератури. Так, у кожній книзі є передмова, в якій подано інформацію про видавництво та конкретне видання, короткий огляд зображеної у творах епохи та історичні передумови написання творів. Наприклад, у першому томі "Brother Against Brother" серії "Desperate Times" поміщено передмову до всієї серії. У ній описано політичну ситуацію на території сучасної України у 1900-1930 роках та обґрунтовано вибір певних творів для публікації зв'язком їх сюжетної лінії та реальними подіями, а також певною тематичною єдністю [5: 7; 6: 7]. Також варто зазначити, що у різних томах однієї і тієї ж серії текст передмови ідентичний. Після всіх текстів перекладів у кожній книзі вміщено глосарій. У анотації укладачів вказано, що він покликаний допомогти читачу краще зрозуміти реалії і сприйняти текст [8: 400]. Повнішу картину про тексти дозволяють також отримати надруковані після глосарію короткі біографічні довідки про всіх письменників, твори яких увійшли до конкретної збірки.

Проаналізуємо відгуки читачської аудиторії на перелічені нами видання. Так, на сайті Інтернет-магазину з продажу літератури "Amazon.com" є декілька оглядів та коротких коментарів. Наприклад, до книги "Winds of Change" (переклади творів Івана Франка, 1-й том серії "Turbulent Times") як розгорнутий

позитивний відгук подано передмову до книги, в якій розповідається про саму серію, Івана Франка, історичне підґрунтя описаних подій, видавництво та команду, яка працювала над перекладом (перекладач, редактори). Тобто структура передмови подібна до вже раніше розглянутої нами у цій статті. На цю ж книгу є ще один загалом позитивний відгук [9]. Особливо багато відгуків зібрала книга, яка не увійшла до жодної серії, але присвячена дуже актуальній для дослідників та дискусійній у наш час темі – Голодомору. Так, один з відгуків на книгу "A Hunger Most Cruel: The Human Face of the 1932-1933 Terror-Famine in Soviet Ukraine" можна охарактеризувати як "загалом позитивний", інші як "позитивні". Якщо один із дописувачів критикує стиль перекладу як "сухий", "застарілий" і такий, що не відповідає за своєю якістю важливості описуваних подій, то інший вважає книгу обов'язковою для прочитання всім, хто цікавиться східноєвропейською та українською історією [10].

Відгукам на першу серію книг "Women's Voices in Ukrainian Literature" було присвячено семінар, проведений у 2000 році в Українському музеї у Канаді. Репортаж про роботу семінару опубліковано у газеті "The Ukrainian Weekly". У ньому зокрема йдеться про те, що видання серії сприяло не лише поширенню української літератури, але навіть дало поштовх новій хвилі гендерних досліджень у Канаді [11: 9].

Крім перекладів, Рома Франко також займалася укладанням навчально-методичної літератури. Зокрема відомо про укладений нею і виданий у 1994 році навчальний комплект з української мови для англомовних студентів "Ukrainian for Speakers of English", який складається з двох підручників, хрестоматії, двох робочих зошитів та аудіододатку на касеті або компакт-диску. Комплект отримав схвальний відгук як засіб для вивчення української мови на початковому та базовому етапі вивчення [12].

Сама Рома Франко висловила задоволення активністю читацької аудиторії та великою кількістю позитивних відгуків, зазначивши, що для багатьох дописувачів біографічні відомості про письменників та власне тексти творів були справжнім відкриттям. За її словами, найбільше відгуків отримала серія перекладів "жіночої прози", збірки "Passion's Bitter Cup" та "Riddles of the Heart" а також книга "A Hunger Most Cruel" [7].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що переклади Роми Франко видаються та розповсюджуються не лише для української діаспори у Канаді. Наприклад, на офіційному сайті видавництва "Language Lanterns Publications" опубліковані списки магазинів, через які реалізується друкowana продукція видавництва, а також установ, до яких видавництво її надіслало. Так, придбати вказані книги можна не лише у Канаді (провінції Альберта, Саскачеван, Манітоба та Онтаріо), але і у США (штати Нью Джерсі, Нью Гемпшир, Орегон), Великій Британії та Австралії, інтернет-магазинах [13].

Збірки також надіслані до ряду бібліотек Канади (провінції Онтаріо, Нова-Скотія, Британська Колумбія, Саскачеван, Манітоба, Альберта та інші; всього – 51 бібліотека), вищих навчальних закладів Канади (ті самі провінції, всього – 44 заклади) та США (штати Массачусетс, Аризона, Юта, Нью-Йорк, Пенсильванія, Іллінойс, Огайо, Айдахо, Індіана, Айова, Вірджинія, Меріленд, Коннектикут, федеральний округ Колумбія та інші; всього – 62 заклади), різних громадських організацій, установ та редакцій ЗМІ Канади та США (25 назв) [14].

В Україні деякі книги отримали вищі навчальні заклади III та IV рівня акредитації, серед яких університети Бердянська, Вінниці, Глухова, Горлівки, Дніпропетровська, Донецька, Дрогобича, Житомира, Запоріжжя, Івано-Франківська, Ізмаїла, Кам'янець-Подільського, Києва, Кіровограда, Кривого Рога, Луцька, Львова, Мелітополя Миколаєва, Ніжина, Одеси, Острога, Переяслава-Хмельницького, Полтави, Рівного, Сімферополя, Слов'янська, Сум, Тернополя, Умані, Харкова, Херсона, Черкас, Чернівців та Чернігова (всього – 45 закладів з 35 міст) [15]. З цього списку видно, що примірники описаних у цій статті книг надіслані в усі регіони України, а саме у 22 області (крім Закарпатської та Луганської) та АР Крим.

Підсумовуючи написане, зазначимо, що на сьогодні перекладацький доробок Роми Франко складається лише з прози, переважна більшість творів є малою прозою. Вісімнадцять з двадцяти виданих книг з перекладами є збірками, усі книги можна класифікувати за трьома періодами. Книги, об'єднані у серії, як правило, мають однакову структуру, однакову передмову та однаковий обсяг. Видання розповсюджуються у декількох країнах, для поширення інформації про них активно використовується глобальна мережа Інтернет. Таким чином, можемо зробити висновок про значний внесок Роми Франко у загальний перекладацький доробок української художньої літератури англійською мовою. Він може бути предметом для подальших досліджень у стилістиці англійської мови, перекладознавстві, лексикографії, теорії літератури, компаративістиці та інших галузях гуманітаристики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Contents // Ukrainian literature : A Journal of translations / [Shevchenko Scientific Society ; M. Tarnawsky (ed.)]. – N.Y., 2004. – P. 3–4.
2. Contents // Ukrainian literature : A Journal of translations [Електронний ресурс] / [Shevchenko Scientific Society ; M. Tarnawsky (ed.)]. – N.Y., 2007. – Vol. 2. – P. 3–4. – Режим доступу : http://www.shevchenko.org/Ukr_Lit/Vol02/Whole.pdf.

3. Cherneskey M. Nation Builders : Awards Recipients for 1999. [Електронний ресурс] / M. Cherneskey. – Режим доступу : <http://www.ucc.sk.ca/oldsite/programs/nbuilders/1999/index.html#NB06>.
4. Franko, Morris Receive George S. N. Luckyj Ukrainian Literature Translation Prize [Електронний ресурс] / Paul Cipywnyk (ed.). – Режим доступу : <http://www.languagelanterns.com/cfus.html>.
5. Desperate Times : A Trilogy / [Roma Franko (transl.) ; Sonia Morris (ed.)]. – Toronto, Language Lanterns Publications, 2010. – Volume I : Brother Against Brother : selected Prose Fiction / Mykola Chernyavsky ... et al. – 2010. – 416 p.
6. Desperate Times : A Trilogy / [Roma Franko (transl.); Sonia Morris (ed.)]. – Toronto, Language Lanterns Publications, 2010. – Volume III : Conflict and Chaos : selected Prose Fiction / Borys Antonenko-Davydovych ... et al. – 2010. – 416 p.
7. Franko R. Interview for Nasha Doroha with Oksana Bashuk [Електронний ресурс] / Roma Franko ; [Paul Cipywnyk (ed.)]. – Режим доступу : http://www.languagelanterns.com/bashuk_nasha_doroha.htm.
8. From Days Gone By : selected Prose Fiction / [Yuriy Fedkovych ... et al. ; Roma Franko (transl.) ; Sonia Morris (ed.)]. – Toronto, Language Lanterns Publications, 2008. – 416 p.
9. Customer Reviews : Winds of Change (Turbulent Times, Vol. 1) [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.amazon.com/Winds-Change-Turbulent-Times-Vol/product-reviews/0973598220/ref=pd_sim_b_cm_cr_acr_txt_2?ie=UTF8&showViewpoints=1.
10. Customer Reviews : A Hunger Most Cruel : The Human Face of the 1932-1933 Terror-Famine in Soviet Ukraine [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.amazon.com/product-reviews/096838997X/ref=pd_lpo_k2_dp_sr_2?pf_rd_p=1278548962&pf_rd_s=lpo-top-stripe-1&pf_rd_t=201&pf_rd_i=0968389945&pf_rd_m=ATVPDKIKX0DER&pf_rd_r=1A98DB6CYJW9EX2HSKCN.
11. Saskatoon's Ukrainian Museum hosts workshop on women's contribution // The Ukrainian weekly : The most significant news stories and commentaries published in The Ukrainian Weekly / S. Polishchuk (ed.). – Parsippany, N.J., 2000. – Vol. LXIX. – No.4. – January 28, 2001. – 9 p.
12. Customer Reviews : Ukrainian for Speakers of English : Introductory and Intermediate Levels, Text [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.amazon.co.uk/product-reviews/1550590952/ref=dp_top_cm_cr_acr_txt?ie=UTF8&showViewpoints=1.
13. To Order Books [Електронний ресурс] / Paul Cipywnyk (ed.). – Режим доступу : <http://www.languagelanterns.com/order.htm>.
14. New Releases [Електронний ресурс] / Paul Cipywnyk (ed.). – Режим доступу : <http://www.languagelanterns.com/index.htm>.
15. Language Lanterns Donates Books to Ukrainian Institutions [Електронний ресурс] / Paul Cipywnyk (ed.). – Режим доступу : <http://www.languagelanterns.com/ukraine.htm>.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2011 р.

Козачук А. М. Переводи Ромы Франко: обший обзор.

В статье выполнен обший обзор переводов украинской литературы на английский язык, выполненных современной канадской переводчицей Ромой Франко. Предлагается хронологическая периодизация изданных переводов, в соответствии с которой выделяются три основных периода. Анализируются некоторые отзывы читателей на изданные книги. Выделяются основные закономерности в структуре составления сборников, а также приводится перечень стран и регионов, в которых происходит распространение указанных книг.

Kozachuk A. M. Translations by Roma Franko: General Overview.

The article deals with the general overview of translations of Ukrainian literature into English by a contemporary Canadian interpreter Roma Franko. The 3-period's chronological periodization of the published translations has been posed. Some readers' reviews and comments on the published books have been analyzed. The regularity of the compilation structure has been marked; the list of the countries and regions, where the described books are distributed, has been supplied.